

בלשון עמומה ותוך הדגשה, שהשופטים לא נכנסו לעובי הקורה. עתירות רבות נדחו כ"לא אקטואליות" לאחר שחקירת העותר נסתיימה. בעתירות אחרות לא נקבע מועד לדיון. בראשית 1998 נסתמן שינוי במגמה. שתי עתירות של הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נקבעו לדיון בהרכב של תשעה שופטים, מתוך כוונה מוצהרת להגיע להכרעה עקרונית. לדיון בעתירות אלו צורפו עתירות תלויות ועומדות נוספות - לרבות עתירתו של עצור (אשר שוחרר בינתיים) ושל המוקד להגנת הפרט. המועד לדיון בעתירות טרם נקבע.

בנוסף לעתירות לבג"צ להפסקתם של עינויים, עתר המוקד לחשיפת פירוט מלא של העינויים שעברו עצורים, וזאת במסגרת ההליכים הפליליים שננקטו נגדם. המוקד גם עוסק בבדיקתם של עצורים ששוחררו, כדי לברר את ההשפעות ארוכות הטווח של העינויים. עתירת המוקד להעמדה לדין של חוקרי השב"כ האחראים למותו של עבד-אל-צאמד חריזאת, עודנה תלויה ועומדת.

תנאי מעצר

תקופות המעצר של פלסטינים העצורים בידי ישראל נקבעות ע"פ החקיקה הצבאית בשטחים (להוציא אותם עצורים שהם תושבי מזרח ירושלים). עם זאת, תנאי המעצר נקבעים ע"י החוק הישראלי. בחודש מאי 1997 נכנס בישראל לתוקף חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים) תשנ"ו-1996. חוק זה קובע, בין היתר, תנאי החזקה מינימליים לעצורים, שלא יפגעו בכבודם ובריאותם.

ללא ספק, תנאיהם של העצורים, כפי שתוארו לעורכי הדין של המוקד, אינם עומדים בדרישות החוק. בנובמבר 1997 תיאר אחד העצורים את התנאים בהם נכלא בכלא אשקלון: בתא בן 2.5X3.5 מטרים, הוחזקו שישה עצורים. לעצורים לא ניתנו מיטות אלא מזרונים ישנים, קרועים ומעופפים. גם השמיכות היו קרועות, ישנות, מסריחות ורטובות. האסלה שבתא היתה מופרדת משטח התא שנועד ל"מגורים" במחיצה נמוכה, כך שהעצורים נאלצו לעשות את צרכיהם לעיני חבריהם. כיור לא היה בתא, והמים לשתייה ולרחיצת ידיים נמצאו בג'ריקנים המונחים על הרצפה. אור שמש לא חדר לתא, והאוויר הלך והתאפשר דרך חלונות מכוסים בלוחות מתכת מחוררים. לפח הזבל, שפונה מהתא אחת ליום, לא היה מכסה, וריחו עמד בתא כשהוא מצטרף לריחות הכבדים שעלו מהאסלה. בתא התרוצצו חרקים ותיקנים. בנוסף לכל אלה, לא קיבלו העצורים סכ"ם, ונאלצו לאכול בידיהם. הם קיבלו בגדים להחלפה וסחבה לייבוש התא אחת לשבוע, אך לא ניתנו להם לבנים להחלפה. בתנאים אלו חיים עצורים בארץ תקופות ממושכות. גם את הארוחות הם אוכלים בתא. לטיול מחוץ לתא אינם זוכים.

בתחום אחד הצליח המוקד לשפר את התנאים שתוארו, והוא התחום של מקלחת יומית. חוק המעצרים החדש והתקנות שתוקנו על פיו קובעות זכות בלתי מסויגת למקלחת יומית. בעקבות עתירות אסירים שהגיש המוקד לבתי המשפט

המחוזיים בירושלים ובבאר שבע, הכירו המדינה ובתי המשפט בחובה לאפשר מקלחת יומית. בית המשפט בבאר שבע קבע גם, כי יש להגביה את המחיצה שבין אזור האסלה לשטח המגורים שבתא, אולם החלטה זו בוטלה בערעור שהגישה המדינה לבית המשפט העליון.

בעקבות עתירה אחרת לבית המשפט העליון, הודיעה המדינה למוקד, כי עצירים יועברו מהתנאים הקשים של אגף החקירות לאגפים אחרים, קשים פחות, בסמוך, ככל האפשר, לאחר סיום הקירתם.

בעקבות שורה של פניות לבית הסוהר באשקלון, הודיע מפקד הכלא בראשית 1998, כי כל עציר זכאי למקלחת יומית; לבגדים, לבנים ומגבת להחלפה; לכלי רחצה ולקבלת פריטים שונים ממשפחתו. בנוסף, בעקבות תלונתו של אחד מהעצירים שטופלו במסגרת הפרויקט, סופקו לעצירים ספרי קוראן.

אין בכך כדי לפתור את התנאים הקשים והמשפילים להם נתונים העצורים, אך ללא ספק ניתן להצביע על שיפור מסוים שהביא הפרויקט באיכות חייהם בכלא. המוקד אינו מסתפק בהתחייבויות העקרוניות שניתנו, אלא דואג לאכיפתן במקרים ספציפיים. במהלך 1997 הגיש המוקד לא פחות מעשרים עתירות עצורים לבתי המשפט המחוזיים בנוגע לתנאי מעצר.

פרויקט זכויות כלואים של המוקד נמשך גם בשנת 1998.

* * * * *

במהלך השנה ערכו עורכי דין מטעם המוקד 123 ביקורים אצל 52 עצורים, בהם 4 עצורים מינהליים שהועברו לחקירה. ביקורים אלה נערכו בשלושת מתקני הכליאה בהם מחזיק השב"כ אגפי חקירה: מעצר קישון בחיפה, כלא שקמה באשקלון ותחנת המשטרה במגרש הרוסים בירושלים. 21 פעמים פנו עורכי דין מטעם המוקד בפנייה דחופה לפרקליטות להסיר צו למניעת מפגש של עצורים עם עורכי דינם. הפניות נגעו ל-45 עצורים. 20 פעמים עתרו עורכי דין מטעם המוקד לבג"צ כנגד צווים למניעת מפגש עם עצורים. עתירות אלו הקיפו 38 עותרים. במקרה אחד ערער עו"ד מטעם המוקד על צו איסור מפגש עם עו"ד שהוצא בבית המשפט המחוזי בירושלים לגבי שני עצורים תושבי העיר.